

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

**Internetová šikana a její projevy u žáků na druhém stupni
základních škol**

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Macáková

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: 31. 3. 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „**Internetová šikana a její projevy u žáků na druhém stupni základních škol.**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

Ve Stříbře, dne 1. března 2012

.....
podpis

Děkuji tímto svému vedoucímu práce Mgr. Miroslavu Procházkovi Ph.D za vstřícnost, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytoval po dobu vzniku této bakalářské práce.

Mé poděkování patří také mé rodině za trpělivost a podporu při realizaci této práce.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem žákům , kteří se podíleli na prezentovaném výzkumu.

Bibliografický záznam

MACÁKOVÁ, Kateřina. *Internetová šikana a její projevy u žáků na druhém stupni základních škol: bakalářská práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2012. 55 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Miroslav Procházka Ph.D.

Anotace

Internetová šikana a její projevy u žáků na druhém stupni základních škol.

Vzhledem k narůstajícímu zájmu veřejnosti o bezpečnost svou a svých blízkých se ve své práci věnuji problematice internetové šikany a jejích projevů u žáků na druhém stupni základních škol. Cílem teoretické části je přiblížit základní pojmy související s šikanou a kyberšikanou a uvedením do problematiky, možnosti prevence a intervence. V praktické části jsou zkoumány názory žáků z několika tříd druhého stupně z vybraných základních škol na problematiku kyberšikany. Výzkum zaměřuji na sledování informovanosti a o znalosti postupů v případě problémů v této oblasti.

Klíčová slova: informační technologie, kyberšikana, agresor, oběť, prevence

Abstract

Cyberbullying at the second stage of the primary schools.

Internet bullying and its symptoms among pupils in secondary schools. Given the increasing public concern about the safety of your and your loved ones in my essay I analyze the problem of bullying and its manifestations among students at secondary schools. The theoretical part is to introduce basic concepts related to bullying and cyberbullying and commissioning issues, prevention and intervention. In the practical part there are examined students opinions from several classes of second-degree from selected primary schools on the issue of cyberbullying. Research is focused on awareness and knowledge of monitoring procedures when the cyberbullying case happens.

Key component: information technology, cyberbullying, aggressor, victim, prevention

Obsah

Úvod.....	8
I Teoretická část.....	9
1.1 Charakteristika šikany.....	9
1.1.1 Oběti šikany.....	10
1.1.2 Agresoři šikany.....	10
1.1.3 Šikanování ve školách.....	11
1.1.4 Možnosti, jak předcházet a čelit šikanování.....	12
1.2 Kyberšikana.....	14
1.2.1 Vztah kyberšikany a šikany.....	15
1.2.2 Prostředí výskytu kyberšikany.....	16
1.2.3 Podoby kyberšikany.....	16
1.2.4. Formy kyberšikany.....	17
1.2.5 Jevy spojené s kyberšikanou.....	17
1.2.5.1 Cyberstalking.....	18
1.2.5.2 Cybergrooming.....	18
1.2.5.3 Child grooming	18
1.2.5.4 Happy slapping	20
1.2.5.5 Sexting.....	20
1.2.5.6 Phishing.....	21
1.2.6 Prostředky kyberšikany.....	21
1.2.7 Prevence kyberšikany.....	24
1.2.8 Co dělat, když už ke kyberšikaně dojde.....	28
1.2.9 Kam se obrátit o pomoc.....	28
II Praktická část.....	31
2.1 Výzkumný projekt	31
2.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku.....	31

2.2 Vymezené cíle výzkumu a předpoklady.....	32
2.3 Vyhodnocení výsledků sběru dat.....	33
2.4. Zhodnocení praktické části.....	49
3. Závěr.....	51
4. Seznam grafů.....	52
5. Seznam použité literatury a pramenů.....	53
6. Internetové zdroje.....	54
7. Seznam příloh.....	55

Úvod

Problematika šikany je velice diskutovaným tématem. Vzrůstající kriminalita, do které patří i takové jevy jako šikana, patří k fenoménu dnešní doby. Přesto se situace výrazně nezlepšuje a toto společenské patologické onemocnění nelze zcela eliminovat. Šikana stále nachází nové oběti a rozvíjí se i do ostatních oblastí našich životů. Jednou takovou formou je kyberšikana, která díky své skrytosti a možné anonymitě působí značné potíže.

„Z výzkumu, který se zabýval otevřeností respondentů při vyplňování dotazníků, vyplynulo, že respondenti byli prostřednictvím internetu podstatně méně úzkostliví než při psaní na papír.“¹

Mnozí si navíc s rozšířením a popularizací sociálních sítí navykli otevřít a zpřístupnit svůj život a neuvědomují si možné důsledky svého chování. Internet již není pouze prostředek, který nám slouží a pomáhá. Je lehce zneužitelný a otevírá nové možnosti agresorům.

Informační technologie v současnosti slouží jako prostředek běžné komunikace. Uživatel je každý bez ohledu na věk a znalost v této oblasti. Internet je celosvětová počítačová síť, která zprostředkovává komunikaci jiným způsobem než v realitě.²

Bakalářská práce se zabývá sociálním a sociálně psychologickým hlediskem celé problematiky. V teoretické části se věnuji stručnému popisu šikany, která úzce souvisí s hlavním tématem, kterým je kyberšikana. Dále se práce zabývá kyberšikanou, její podobou a výskytem. Konec teoretické části je věnován možné prevenci, intervencí tohoto fenoménu a následnou podporou obětem kyberšikany. Praktická část představuje výsledky šetření mezi žáky druhého stupně základních škol.

1 ŠMAHEL, David. Psychologie a internet děti dospělými, dospělí dětmi. 2003. s.14

2 ŠMAHEL, David. Psychologie a internet děti dospělými, dospělí dětmi. 2003. s.122

I Teoretická část

1.1 Charakteristika šikany

Šikanu můžeme chápat jako nebezpečný patologický jev, který zaměstnává mnoho odborníků i laiků a trápí děti i dospělé po celém světě. Základní potřeby dítěte jsou deformovány. Můžeme ji označit jako nemoc společnosti. Není ničím novým, vznikla se vznikem společnosti a postupně se vyvíjí. Existuje obecné povědomí o existenci šikany, přesto je velmi těžké s ní bojovat a eliminovat ji. Holeček³ šikanu charakterizuje jako záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest, poškození nebo tíseň jinému dítěti. Je ale důležité si uvědomit, že šikana nehrozí pouze dětem, ale je všudypřítomná a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, může se objevit ve školce a v dalších školách (bullying), pokračovat v zaměstnání (mobbing), v partnerských vztazích (domestic violence) a končit například týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců⁴. S novými způsoby života se šikana přizpůsobuje a rozšiřuje do mnohých oblastí života. Například s informačními technologiemi. Poměrně novým typem je kyberšikana.

„Slovo šikana (šikanování) pochází z francouzského slova chicane, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování“⁵. Je velmi tenká hranice mezi tím, co je šikana a tím, co ještě není. Hranici nelze přesně určit. To, co pro jiného může být nevinná hra, jinému může způsobit stres, bolest a strach. Důležité je, jak hry a legraci bere postižený. „Bývá nenápadná nebo se vyskytuje mimo dohled učitelů, a tak mnoho dětí trpí v tichosti. Z valné části má podobu slovního napadání, často dochází k zesměšňování, ponižování či k vyloučení dítěte z kolektivu. Řada chlapců i děvčat však má zkušenosti také s různými formami tělesného násilí, které na nich páchají jejich vrstevníci. Když se dítěte, na kterém jsou patrná určitá zranění, zeptáte, jak se mu to stalo, nebude ochotné říci vám pravdu.“⁶ Šikana tedy není pouze fyzický útok. Psychická forma šikany je na rozdíl od fyzické méně viditelná. Proto se složitěji dokazuje, déle trvá její odhalení a následná intervence se tím oddaluje. Takže může mít

3 HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1997. s.22.

4 KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. 2001. s.17.

5 HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1997. s.22.

6 TRAIN, Alan. Nejčastější poruchy chování dětí. 2001, s.45.

mnohem horší dopad na člověka. Bourcet a Gravillonová⁷ charakterizují psychický útok jako útok, který sice nenajdeme na těle, avšak pro psychiku jsou stejně bolestivá.

Kolář v souvislosti se šikanou hovoří již o epidemii. *„Dnes už máme k dispozici výsledky důležitých průzkumů této neznámé pevniny. Potvrdily se mé původní odhady (1990, 1997), že jde o epidemii této morální nemoci. Za epidemii v ČR se považuje situace, kdy jsou nakaženy více než dva tisíce lidí na 100 tisíc obyvatel. Samozřejmě je to obraz, kterým se snažím vyjádřit vážnost a naléhavost situace.“*⁸

1.1.1 Oběti šikany

Aktéry šikany jsou agresor a oběť, tedy šikanující a šikanovaný, přičemž agresor nemusí být pouze jedinec, ale může to být i skupina. Bohužel se nedá s určitostí vymezit, jaké vlastnosti má agresor či oběť a jak vypadají. Výběr oběti může být nahodilý. Oběti šikany se může stát kdokoliv, kdykoliv. Mohou to být děti, které jsou něčím jiné, například nadané, zručné, šikovné, přemýšlivé, tiché atd. Obecně se nejčastěji oběti šikany stávají jedinci, kteří působí jako neschopni se ubránit. Jedinci slabí a zranitelní. Mohou to být také děti handicapované. *„V naší veřejnosti je málo zdůrazňováno, že oběti šikany se často stává dítě, které má nějaké handicap ve své vlastní rodině.“*⁹ Holeček dále rozvíjí příklady takových handicapů. Otec alkoholik či matka léčená na psychiatrii. Handicapem pro dítě také může být přehnaná péče ze strany rodiny, nenaučí jej prosadit se v kolektivu, nevedou dítě k samostatnosti apod. Obecné shrnutí udává Holeček ve své metodické příručce. *„Výpovědi svědků různých šikan se velmi podobají v charakteristice obětí šikany: byl jiný, divný, tak divně se koukal a choval, prostě provokoval. Záminkou k týrání se může stát cokoli: oblečení, barva pleti, anatomické zvláštnosti např. Odstávající uši. Skutečnou příčinou je však vždycky vnitřní nejistota a vyšší hladina úzkosti postiženého, ale přitom slušného dítěte, kterou nedokáže před dětskou skupinou zamaskovat.“*¹⁰

1.1.2 Agresoři šikany

Typický agresor šikany má touhu ovládat jiné, mít dominantní postavení

7 BOURCET, Stéphane, GRAVILLONOVÁ, Isabelle. Šikana ve škole, na ulici, doma. 2004. 71 s.

8 KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 2011. s. 22

9 HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1997. s. 28

10 HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1997. s. 28

a manipulovat s ostatními. Obecně můžeme agresora označit také za jedince s minimální schopností vcítění se do pocitů ostatních. Často se můžeme setkat s chybnou domněnkou, že útočník je fyzicky velmi zdatný a nepříliš inteligentní. Často tomu tak být může, ale jinak je tato domněnka mylná. Obvykle se jedná o jedince chytrého, nemusí být ani příliš vzrostlý a fyzicky zdatný. Svou inteligencí a schopností manipulace si snadno podřídí skupinu a k oběti se prakticky nemusí ani fyzicky dostat. Samozřejmě tak, jako se nedají přesně určit vlastnosti oběti, ani agresor nebývá přesně specifický a může se mnohé lišit.

*„Existuje mnoho důvodů, proč děti šikanují jiné děti. Některé z nich se už narodily agresivnější a s nedostatkem vcítění. Většinu však k takovému chování nasměřuje rodina, škola a převládající vrstevnické normy chování.“*¹¹ Dítě je ovlivněno i svým temperamentem, vznětlivostí a vrozenou agresivitou. Je ale důležité klást velký důraz na výchovu a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a kde probíhá raný vývoj. Holeček¹² ve stručnosti charakterizuje rodinu agresora. Rodinu, která nejeví zájem o problémy dítěte, rodinu s nedostatkem času a citu, lhostejností až nepřátelství. V takové rodině se mohou objevit i prudké výbuchy negativních citů či dokonce fyzické a psychické násilí. Je důležité si uvědomit, že takovéto jednání vede k útočnému a agresivnímu chování již v dětství. Dítě přebírá v mládí model rodiny a chování rodičů jako vzorové pro svůj život. Učí se právě od své rodiny, a tak jeho sociální schopnost vede až k antisociálnímu jednání ve společnosti.

1.1.3 Šikanování ve školách

Škola je prostředí, které dítě ovlivňuje, stimuluje a rozvíjí. Tráví zde mnoho času a ve věku, kdy je školou povinné prochází důležitým rozvojem osobnosti. Proto jakýkoliv negativní zážitek může dítě zasáhnout na celý život. Tato instituce však dlouhá léta o šikaně nemluvila a problémy si nepřipouštěla. To je ale špatné řešení, které pomáhá pouze agresorovi a dává mu velký prostor pro šikanu a agresi. *„V miniprůzkumech na některých základních a středních školách většina učitelů neviděla šikanování jako problém. V každém případě alespoň ne na té jejich škole.“*¹³ Každý učitel by ale se šikanou měl být obeznámen. Problém je samozřejmě v tom, že

11 FIELD, Evelyn M. Jak se bránit šikaně. Praktický rádce pro děti, rodiče i učitele. 2009. s.41

12 HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1997. s. 26

13 KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. 2001. s.18

odhalení šikany je velmi obtížné. V mnoha případech se o šikaně ani neví.

„Nejlépe je situace zmapována na základních školách. Máme k dispozici řadu dílčích šetření (např. Říčan, 1994) a dvě rozsáhlé studie, mezinárodní (Rážová, Csémy, Provazníková, Sovinová, 1999) a celonárodní (Havlíková, Kolář, 2001). Zamoření škol šikanou uváděné v procentech se v těchto rozmanitých výzkumech pohybuje od 11 do 41%¹⁴.“ Kolář¹⁵ je přesvědčen, že proti šikanování na školách a ve školských zařízeních se dá úspěšně bojovat. Je nutné se zaměřit na neznalost, nezlehčovat případ, nepopírat skutečnost a ani nemlčet. Dále uvádí, že především řídicí orgány a celá pedagogická obec by měla být informována o tomto jevu. Prevencí by mělo být vypracování celostátního programu. Nutné je také zavedení sebezážitekového výcviku pedagogů, zaměřené na prevenci šikanování i dalších sociálně patologických jevů.

1.1.4 Možnosti, jak předcházet a čelit šikanování

Nešpor¹⁶ se ve své knize zabývá možnostmi prevence a intervence při této hrozně. Uvádí několik dobrých rad, které jsou dle mého názoru dobré i při výskytu kybernetické šikany.

- Rodiče i učitelé by se v první řadě měli **pokusit situaci porozumět**. Zjistit, zda se jedná o soustavnou fyzickou převahu, nebo o izolovanou událost.
- Následné kroky by měly vést k **hledání cesty, jak ovlivnit rizikové faktory** u šikanovaného i šikanujícího.
- Dobrá je **spolupráce s dalšími dospělými** v okolí dítěte. Důležitá je rodina dítěte, učitelé, vedoucí kroužků apod.
- Je mnoho odborníků, na které se můžeme v případě potřeby obrátit. Je vhodné toho využít. **Spolupráce s odborníky** může být velkým přínosem. Například psycholog z pedagogicko-psychologické poradny nebo dětský psychiatr.
- Můžeme se **obrátit i na linku důvěry**, její číslo bychom měli poskytnout i dítěti.

14 KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 2011. s. 22

15 KOLÁŘ, Michal. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. 1997. s. 17

16 NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. 2000. s. 35

- Šikanované dítě pomoc potřebuje, nehledě na věk ani vyspělost, je tedy dobré **hledat způsob, jak dítě chránit a zvyšovat mu sebevědomí.**
- Měli bychom dítěti zdůraznit, aby se **s každou podobnou událostí okamžitě svěřilo**, a měli bychom mu nabídnout pomoc i do budoucna.
- Můžeme poskytnout dětem a dospívajícím možnost nácviku konstruktivního zvládnání konfliktů a stejně tak nácvik potřebných sociálních dovedností.
- Zdůraznila bych, že je důležité vytvoření atmosféry, které se staví proti šikanování.
- Nešpor upozorňuje a dochází k tomu, že kdyby se šikanování mělo opakovat a dospělí, kteří dříve spolupracovali, by mu nedokázali zabránit, je nutné hledat další spojení (např. ředitele školy nebo i policii.)

1.2 Kyberšikana

Moderní informační a komunikační technologie se mohou stát velmi nebezpečnou zbraní. Jedno velké riziko spojené s užíváním počítače a zejména internetu je kybernetická šikana, tzv. kyberšikana (anglický název: cyber bullying) Lze ji chápat jako zcela novou formu šikany, specifický druh, který můžeme definovat jako zneužití informačních technologií, především mobilních telefonů a internetu, za účelem poškození či ublížení druhému. První nebezpečí je především v tom, že vše se děje v tzv. Kyberprostoru (virtuální svět), znamená to, že agresor a oběť nejsou v úzkém fyzickém kontaktu. Můžeme se tedy setkat s naprostou **anonymitou agresora**, což vede k znesnadnění jeho odhalení. Útočník tak má prostor svou agresi stupňovat. Za zmínku také stojí, že kyberšikana díky své anonymitě znesnadňuje možnost empatie a agresor se osobně nesetkává s důsledky svého násilí. Druhým nebezpečím je **zveřejňování informací a dat**. Mnozí si neuvědomují, že tato data mohou být zneužita proti nám a použita bez naší kontroly. Uživatelé zveřejňují svou aktivitu, fotografie, videa, či jiná svá soukromá data.

Vzhledem k narůstajícímu počtu uživatelů kyberprostoru, zařazení počítače a internetu do běžného života každého člověka a změnou trávení volného času adolescentů, je to velmi závažné téma. „*Skupinou, která je těmito změnami významně zasažena, jsou především dospívající, kteří mají díky své otevřenosti vůči novým věcem, k technice a internetu často pozitivní vztah.*”¹⁷ Z výzkumů ČSÚ¹⁸ z roku 2010, který provedl Šetření o využívání ICT v domácnostech a mezi jednotlivci vyplývá, že 86% dětí ve věku od 10-15 let využívá doma internet. Avšak závažným faktem je, že pouze v 54% rodiče děti na internetu kontrolují a omezují pohyb dětí na internetu.

Pro představu uvádím dva příklady dostupné z internetového serveru Saferinternet.cz.¹⁹

Jeden z nejznámějších případů kyberšikany je případ z roku 2003, kanadský mladík Ghyslain Raza přezdívaný Star Wars kid vytvořil videonahrávku, kde napodobuje svou oblíbenou postavu z filmu Hvězdné války – Darth Maula. Jeho

17 ŠMAHEL, David. Dospívající v prostředí internetu: identita, vztahy a komunikace. 2002. s.7

18 Český statistický úřad

19 Internetový zdroj Saferinternet. [online]. Dostupný z WWW. <<http://www.saferinternet.cz/uvodni-strana/614-3>>

spolužáci ji našli v multimediálním studiu na vysoké škole (kde ji chlapec zapomněl) a publikovali na Internetu, nahrávka se těšila nečekané popularitě, během pouhých 2 týdnů byla shlédnuta několika milióny uživatelů, objevila se řada parodií videa... Chlapec však následkem zesměšňování a negativní publicity utřel těžký psychický otrěs, musel se podrobit dlouhodobému psychiatrickému léčení, zveřejnění mělo soudní dohru ve formě žaloby spolužáků a pro chlapce celoživotní následky.

Dalším, daleko otrěsnějším případem kyberšikany je případ Anny Halman, studentky polského gymnázia v Gdaňsku. Ania byla velice stydlivá dívka, která byla opakovaně šikanovaná pěti spolužáky (od doby, co s jedním z nich odmítla chodit), vrcholem pak byla událost, kdy ji před celou třídou napadli spolužáci, strhali z ní oblečení, předstírali, že ji znásilňují, a vše jeden z nich nahrával na mobilní telefon a vyhrožoval, že nahrávku zveřejní. Anna po této traumatické události spáchala sebevraždu – oběsila se na švihadle.

1.2.1 Vztah kyberšikany a šikany

Někdy se šikana a kyberšikana vzájemně prolínají, velmi úzce spolu souvisí a doplňují se. Kolář se s tímto setkává ve své praxi. „Mám zkušenosti, že šikanování ve škole probíhá i v kyberprostoru se zachováním rolí. Agresoři jsou agresoři a oběti jsou oběti.“²⁰ Hovoří o tom, že téměř vždy, když řešil případ kyberšikany v souvislosti se školou, odkryl zároveň i klasickou šikanu ve škole.

Rozdíl je ale ve vlastnostech účastníků. Agresor nemusí být fyzicky silný, vyšší či starší, musí být především zdatný ve využívání moderních informačních a komunikačních technologií. Tráví většinou mnoho času na počítači a lehce se orientuje na internetu. Agresorem se může stát jedinec, který by ve skutečném světě nikomu neublížil. Z oběti se tedy lehce může stát útočník. V současnosti se velice často setkáváme s kyberšikanou mířenou proti učitelům.

Ve virtuálním světě má mnoho jedinců pocit fyzického bezpečí. Často svůj počítač a internet používají v prostředí domova, které slouží jako jejich útočiště. V již zmiňovaném výzkumu ČSÚ z roku 2010 o Šetření o využívání ICT v domácnostech a mezi jednotlivci můžeme pozorovat, že celých 92% jedinců používá internet doma.²¹

20 KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 2011. s. 84

21 Podíl z uživatelů internetu ve věku 16 a více

1.2.2 Prostředí výskytu kyberšikany

Klasická šikana se často projevuje ve škole, na ulici apod. Oběť agresora zná a ví, kde ho může očekávat. Často se dá těmto místům vyhnout a předcházet tedy střetu s šikanou. U kyberšikany není mnoho úniku. Přesahuje hranice školy. Není známé místo útoku ani čas. Kdykoliv je jedinec připojen k internetu a nebo má u sebe svůj mobilní telefon, je možnost výskytu kyberšikany. Mnoho potíží mohou mít děti závislé na svých telefonech a počítači.

1.2.3 Podoby kyberšikany

Je mnoho způsobů, jak ublížit prostřednictvím kyberprostoru. Internetový portál protisikane.cz uvádí výčet některých praktik. Doplnuji postřehy Koláře²² v nejnovější knize, kde je kyberšikaně značná část věnována.

- zaslání výhrůžných a krutých emailů, SMS a MMS zpráv, výhrůžné telefonáty nebo obtěžování přes chat
- vytváření webových stránek, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově...) oběť šikany uráží, zesměšňují a ponižují
- posílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužákům online – kde je oběť zesměšňována a karikována
- vyvěšení pornografických fotografií s tváří oběti na internetu
- případy, kdy agresori získají hesla a identifikační údaje oběti a pod jeho/jejím jménem zasílají ostatním vulgární, obtěžující zprávy, fotografie, videa
- fotografování, nahrávání oběti, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužákům
- pořádání negativních internetových anket, kdo je nejošklivější, nejhlupejší apod.
- nahrávání epizod ponižení oběti (bití, kopání, svlékání...), ale

22 KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. 2011. s. 87 - 88

i celovečerních filmů, které mají svého režiséra, kameramana a natáčecí štáb

1.2.4. Formy kyberšikany

Kybernetická šikana je velmi nebezpečný jev, proto se se touto problematikou zabývá i Policie ČR. Internetové stránky Policie ČR²³ občanům podávají takovýto výčet forem kyberšikany.

Publikací záznamu – videa, zvuku, online komunikace (jedná se o zveřejnění a záznam vizuálního či textového obsahu (nahrávka kamerou či telefonem...), který zesměšňuje oběť, narušuje soukromí oběti nebo obsahuje akt páchané šikany či násilí na oběti.

Falšování identity-sem spadají falešné blogy, profily na sociálních serverech, či prezentacích menších sociálních skupin (školní web, online komunity) , různé ztrapňování.

Ukradení identity -útočník zjistí nebo prolomí heslo oběti, pronikne do jejího virtuálního profilu a prostřednictvím ukradené identity oběť poškodí – zcizení elektronického účtu apod).

Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci např. v rámci veřejných chatů a diskuzí.

Ponižování a pomlouvání

Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť

Vyloučení z virtuální komunity např. ze skupiny přátel

Obtěžování

1.2.5 Jevy spojené s kyberšikanou

Mezi nebezpečné formy tohoto fenoménu patří např. cyberstalking, happy slapping, sexting, cyber grooming, child grooming. Internetový portál E-Bezpečí.cz²⁴

23 Internetový portál Policie ČR. [online]. Dostupné z WWW:
<<http://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>>

24 E-bezpečí[online].Dostupné z WWW:<<http://ebezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/>>

definuje některé z nich.

1.2.5.1 Cyberstalking

Tento termín pochází z anglické lovecké terminologie. Stalking, znamená lov, pronásledování. Označuje opakované a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Tak jako v lovu, i stalkeri chtějí svou kořist uštvat. Pronásledovatel narušuje soukromí své oběti. Například ji bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či "dárky", jež oběť nechce. Může dojít i k fyzickému napadení.

Za cyberstalking označujeme pak, když útočník k pronásledování užívá informační a komunikační technologie. Jde o zasílání různých zpráv pomocí instant messengerů (ICQ), chatu, prostřednictvím VoIP technologií apod. Zprávy, které oběť cyberstalkingu dostává, mohou být z počátku i příjemné, veselé, díky kterým si stalker získává odpověď či kontakt oběti, až později mohou být zprávy urážející, nevkusné či zastrašující. Stalker využívá mnoho citů (vyhrožování, vydírání, vyvolávání pocitu viny apod.). Velice často se s cyberstalkingem setkávají známé osobnosti.

1.2.5.2 Cybergrooming

Označuje chování uživatelů internetu, které má za důsledek zmanipulování oběti a vyvolání falešné důvěry, díky které pak oběť přistoupí na schůzku. Nejčastěji tak činí prostřednictvím SMS zpráv, e-mailových zpráv, veřejného chatu, seznamek či komunikačních prostředků jakými jsou ICQ a Skype. Výsledkem celé této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické ubližování, nucení k terorismu apod.

1.2.5.3 Child grooming

je jev, jakým je cybergrooming, s rozdílem, že jde o spřátelení s nezletilými dětmi za účelem sexuálního sblížení. Někdy dokonce může dojít až k znásilnění. Útočníci jsou tedy často pedofilové.

Portál E-bezpečí.cz uvádí několik základních etap procesů manipulace dítěte pedofilním kybergroomerem:

1. Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť

Child groomer se snaží vzbudit důvěru tak, že se před dítětem staví do pozice

někoho, kdo mu rozumí, kdo ho chápe a bude mu pomáhat s jeho problémy. Často se snaží o roli dobrého kamaráda. Útočníci s dětmi řeší citlivá témata a také často mladistvým uživatelům internetu ukazují pornografické materiály. Útočník se snaží o izolaci oběti např. rodičů či kamarádů. Velice často se stává, že agresor získá e-mail dítěte, telefonní číslo na mobil nebo jeho adresu či adresu školy, kterou navštěvuje.

2. Podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu

Útočník získaný vztah utvrzuje různými dárky. Mohou jimi být drahé hračky, elektronika, peníze, drahé oblečení. Výjimkou nejsou ani různé služby jako návštěva kina apod.

3. Vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka

Child groomer v této etapě zná nejintimnější tajemství dítěte, dítě netuší následky vložené důvěry útočníkovi.

Děti se pak uchylují k lžím vůči své rodině o tom, jak tráví volný čas a s kým. Nesvěřují se se svými problémy, důvěřují pouze útočníkovi, který se pro ně stává důvěrným přítelem. V této chvíli poskytla oběť agresorovi velkou zbraň.

4. Osobní setkání

Pokud v předchozích etapách nedošlo k osobnímu kontaktu obou účastníků, pravděpodobně k nějakému druhu kontaktu dojde ve čtvrté fázi. Tento osobní kontakt může být realizován procházkou v parku, návštěvou ZOO či kina, diskotéky či klubu, případně přímo návštěvou bytu child groomera.

5. Sexuální obtěžování, zneužití dítěte

Poslední etapa vyvrcholí až k sexuálnímu obtěžování a zneužití dítěte child groomerem.

V souvislosti s child groomingem ještě uvedu pro příklad výzkum ze zahraničí, taktéž uváděný na internetovém portálu E-bezpečí.cz.

Podle některých výzkumných šetření realizovaných v USA, které bylo

prováděno v roce 2006, bylo každé páté dítě (10-17 let), které navštěvuje pravidelně online chat, kontaktováno kybergroomerem (pravděpodobně pedofilem). Alarmující je fakt, že pouze 25 procent dětí oznámilo snahu kybergroomera o navázání sexuálního kontaktu dospělým (rodičům, učiteli apod.).

1.2.5.4 Happy slapping

Poměrně nový fenomén, který se začal objevovat ve Velké Británii v průběhu roku 2004. Kyberšikanou se stává tehdy, když se šíří pomocí hromadného rozesílání materiálů, popřípadě sdílení na sociálních sítích.²⁵ Účelem je fyzické napadení oběti. Často trvající maximálně pár minut. Útočník velice rychle zase mizí. Jde například o fackování, bití, sexuální obtěžování nebo přímo o znásilnění. Komplik agresora akci nahrává, postačí třeba na mobilní telefon, a následně vše vyvěsí na internet.

1.2.5.5 Sexting

Britské noviny poprvé o sextingu informovaly v roce 2005.²⁶

Pojem zahrnuje veškeré šíření sexuálního obsahu. Slovo sexting je složeno ze slov sex a textování. Je to elektronické rozesílání, které se může dít pomocí textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem. V současnosti to není pouze záležitost mobilních telefonů, setkáváme se se sociálními sítěmi, kde je možnost zveřejnit vlastní fotky, ke kterým může poměrně lehce získat přístup kdokoliv. Tyto soukromé záležitosti (fotografie, video) mohou být zveřejněny na internetu a psychicky ublížit oběti. Je to rozšířeno především mezi mladistvými, například dojde-li k ukončení vztahu²⁷.

Sexting podporuje šíření pornografie mladistvých a dětí, které je celosvětově zakázáno. V České republice již byla zaznamenána řada případů sextingu, řadu z nich lze posuzovat právě jako šíření dětské pornografie.

V českých podmínkách se každý případ sextingu řeší individuálně, některé případy jsou vyhodnoceny jako přestupek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení), u mladistvých osob může být sexting považován za

25 MORAVCOVÁ, N. Počítač a internet bezpečně: Sexting a happy slapping. Plzeňský kraj. Ročník 9. Č. 5. Plzeň: NAVA. 2011. MK ČR E 14873

26 MORAVCOVÁ, N. Počítač a internet bezpečně: Sexting a happy slapping. Plzeňský kraj. Ročník 9. Č. 5. Plzeň: NAVA. 2011. MK ČR E 14873

27 Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>>

trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže. Některé případy sextingu lze také řešit občansko právní cestou.

1.2.5.6 Phishing

V českém jazyce znamená rybaření. Internetový portál E-Bezpečí.cz²⁸ uvádí phishing jako podvodnou komunikační techniku. Tato technika se zaměřuje na krádež osobních údajů, např. PIN kódu platební karty, číslo platební karty, hesla a údaje k bankovnímu účtu a mnohé jiné údaje, které může útočník zneužít. Uživateli přijde e-mail, který vypadá důvěryhodně, obsahuje například logo vaší banky či odkazy na reálné stránky této instituce. Oznamuje, že je důležité se přihlásit z nějakého důvodu na účet (pomocí uživatelského jména či čísla a hesla). E-mail může být formulován například, že pokud nedojde k přihlášení, váš účet tak zanikne. Pro obnovení účtu klikněte na tento odkaz. Pokud dojde k přesměrování prostřednictvím uvedené stránky v e-mailu, uživatel se přihlásí ke svému účtu a dojde ke krádeži jeho osobních údajů k účtu.

Pro bezpečnost je důležité vědět, že banky po svých klientech nikdy nechtějí přihlašování pomocí internetu. Dokonce většina bank se svými klienty přímo prostřednictvím e-mailů nekomunikují. Phishingové zprávy jsou navíc odesílány hromadně, takže neobsahují vaše údaje, jako je jméno, příjmení apod. Velice často se objevuje mnoho pravopisných chyb v těchto e-mailech.

Softwaroví výrobci se phishingu věnují a existuje mnoho phishingových filtrů. Např. v prohlížečích Firefox, Internet Explorer, případně přímo v některých e-mailových klientech.

1.2.6 Prostředky kyberšikany

Prostředky kyberšikany jsou v této práci myšleny nástroje, kterými je kyberšikana prováděna.

Instant messengery

Klasičtí zástupci instant messagingu jsou aplikace typu Skype, ICQ

²⁸ Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/47/42/lang,czech/>>

a dospívajícími velmi oblíbené chatování na sociálních sítích. Princip instant messenger (dále pouze IM) je v posílání zpráv či telefonování online. Účastníci mohou být vzájemně vzdáleni spoustu kilometrů, IM funguje nezávisle na vzdálenosti. Výhodou těchto aplikací je, že účastníci mohou komunikovat při různých činnostech a v různém časovém období.

IM disponují možností blokace, tzn. že v případě výskytu nám nepříjemného jednání nám IM umožňují zabránit přijímání zpráv či hovorů od dotyčného.

Přesto je důležité si uvědomit, že online texty mohou být ukládány. Je potřeba vědět, co a komu píšeme. Útočník může IM zneužít, např. zkopírovat a rozeslat textovou komunikaci pomocí emailu. Velké nebezpečím může nastat ve chvíli, kdy se někdo zmocní našeho přístupového hesla a náš účet může zneužít. (např. k zasílání nějakého nepatřičného obsahu naším jménem nebo k získávání informací o lidech z cizího listu kontaktů).²⁹

SMS/MMS

Je to jedna z nejčastějších forem komunikace prostřednictvím mobilního telefonu. SMS je krátká textová zpráva, v původním znění Short message service. MMS je multimediální zpráva, která může navíc obsahovat obrazový, textový či zvukový záznam. Útočník oběti posílá výhružné, urážlivé či jinak nevhodné zprávy prostřednictvím mobilního telefonu. SMS a MMS není nijak časově vymezena, kybernetická šikana se může dít kdykoliv během dne a noci.

E-mail

Jedna z nejrozšířenějších služeb internetu. Uživatelé si vzájemně zasílají elektronické dopisy. Mohou obsahovat obrázky, dokumenty nebo pouze textovou část a nebo vše najednou. Jde o velice rychlou a finančně nenáročnou službu, kterou můžeme posílat kamkoliv na světě. Pro realizaci kyberšikany je to třetí nejběžnější prostředek. Opět to funguje tak, že od útočníka můžeme prostřednictvím emailu dostávat výhružné, urážlivé či jinak nevhodné zprávy, videa a obrázky.

Na rozdíl od SMS/MMS může útočník přidávat viry, které pak mohou dále

²⁹ Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>

napadat počítač, omezovat jeho funkce a nebo z něj může získat mnoho důvěrných informací. Dále může pomocí virů získat přístupová hesla, a ta pak zneužít. Například k zasílání nepatřičného obsahu nebo k získávání informací o lidech z cizího listu kontaktů, popřípadě v něm může provádět změny (mazání zpráv, blokování přichozích zpráv apod.).

V souvislosti s emailem se zmíním ještě o takzvaném SPAMu. Je to nevyžádaná pošta, která uživateli může ve větší míře znepříjemňovat život. Mnoho poskytovatelů emailů dává možnost filtrovat zprávy, které se pak ukládají do samostatné složky nebo okamžitě mažou.

Uživatelé e-mailu se mohou setkat i s tzv. HOAXem. Je to falešná poplašná zpráva, která varuje před neexistujícím nebezpečím. Hoax současně obsahuje výzvu žádající rozeslání mezi ostatní uživatele. Můžeme se setkat s označením řetězový e-mail.³⁰

Chatovací místnosti

(např. Xchat, chat na lidé.cz apod.) + diskusní nástěnky a fóra

Lidé z celého světa spolu mohou probírat různá témata, seznamovat se s jinými lidmi apod. Komunikace v chatovacích místnostech může být mezi dvěma a více uživateli a může být textová či hlasová. Uživatelé mohou vystupovat anonymně, proto je chatování také druhým nejběžnějším prostředkem pro realizaci kyberšikany.

Útočník si tak může dovolit udělat věci, které by za normálních okolností nikdy neudělal (např. posílání nemravných zpráv, výhrůzek, zastrašování nebo obtěžování). Chatovací místnosti vyhledávají také mnozí devianti a jinak nebezpeční lidé, kterým již zmíněná anonymita umožňuje se vydávat za někoho jiného (např. dospělý za dítě).³¹

Webové stránky, blogy

Založení webových stránek či blogů je velice jednoduché. Uživatel může svou stránku založit o čemkoliv a o komkoliv. Útočník tedy může založit stránku, kde zveřejní fotky, videa o své oběti. Blogy jsou navíc mnohem jednodušší na zakládání

30 Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>

31 Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>

a agresor nemusí mít mnoho znalostí z programování. U mladých lidí jsou velmi oblíbené. Zakládají je jako své osobní stránky, kde zveřejňují mnoho citlivých informací, které útočník může použít.

Blogy a webové stránky jsou plny tzv. online dotazníků. Najdeme je na stránkách různých firem, škol i na osobních stránkách. Za úkol mají zjistit určité postoje čtenářů k zadaným tématům. Dotazníky jsou zneužívány především tak, že autor vyrobí dotazník, kde nechá hlasovat ostatní o nejhlupejšším či nejlustějším spolužákovi.³²

Stránky s hostitelskými videi

Příklad takových stránek je youtube.com, stream.cz a jiné. V poslední době jsou velmi oblíbené. Uživatelé zde mohou najít různá zábavná, hudební, vzdělávací a originální videa. Na tyto stránky mohou i vkládat svá vlastní videa. Ke zneužití může dojít tehdy, když uživatel vloží video, které má někoho zesměšnit a ponížit.³³

1.2.7 Prevence kyberšikany

V současné době se kyberšikana postupně začíná vnímat jako problém, který je zapotřebí řešit. To je vůči prevenci velmi pozitivní jev, a první velký krok k možnému boji s tímto fenoménem.

U prevence hovoříme o tzv. *primární*, tedy měla by být učiněna taková opatření, aby k takovému jevu vůbec nedošlo. Tedy informovanost veřejnosti, zdravý rozvoj osobnosti dítěte v harmonickém prostředí atd. Nebo mluvíme o *sekundární prevenci*, uplatňuje se tehdy, když ke kyberšikaně a šikaně dojde. Jsou to taková opatření, díky kterým se takové jevy již nebudou opakovat.

Můžeme se setkat s mnoha institucemi, které se aktivně zapojily do boje proti kybernetické šikaně a dalším nebezpečným jevům:

Evropská komise se sešla v roce 2009 v Praze na konferenci konané v rámci předsednictví České republiky v radě EU na téma „Nový evropský přístup

32 Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>

33 Internetový portál E-Bezpečí. [online]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>>

k bezpečnějšímu Internetu pro děti“. V současné době je realizován projekt **Safer Internet** v letech 2009 – 2013. V rámci programu Safer internet byl založen roku 2006 jako první projekt Online safety institute. Název instituce v překladu znamená Institut internetové bezpečnosti. Jak již z názvu projektu vyplývá, je zaměřen na prevenci. Cílem institutu je zvyšovat povědomí o možných hrozbách online komunikace. Zároveň je zaměřena na formování etických norem, jejich zavádění a dodržování etických kodexů na internetu. Podporují studium problematiky bezpečnosti internetu a za cíl si také stanovili vytvoření dokumentačního střediska osvědčených postupů³⁴.

Projekt E-bezpečí

Tento projekt se také zabývá prevencí, vzděláváním, výzkumem, intervencí a rizikovým chováním na internetu. Je realizován, aby školám a především rodičům podával informace a rady, které slouží k bezpečnému používání internetu dětmi. Vytvořen byl Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého a jinými spolupracujícími organizacemi. Byl zahájen roku 2008. Je financován granty a účelovými dotacemi.

Projekt Minimalizace šikany

Za cíl programu si tento projekt vybral ukázat cestu ke snížení šikany na školách. Jedním z témat, kterým se nyní věnují, je problematika kyberšikany. V roce 2010 připravili materiály pro učitele, které rozeslali do všech základních škol. Program vznikl z podnětu a za finanční podpory Nadace O2. Realizuje ho občanské sdružení Aisis.³⁵

Z výzkumů, kterými se zabýval projekt Minimalizace šikany vyplývá, že **44% dětí pojem kyberšikana nezná**. Tento sběr informací se udál v roce 2009. Výběrový vzorek výzkumu byl 1004 respondentů. Byly to děti ve věku od 8 - 15 let, tedy 3 – 9 třída ZŠ na celém území ČR. Proto je prevence jedna z nejdůležitějších bojů proti kyberšikaně. Nyní tedy uvedu několik jednoduchých možností prevence, kterými by se měl řídit každý.

- *volit bezpečné heslo*

34 Internetový portál Safer internet. [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.osi.cz/>>

35 Internetový portál Minimalizace šikany. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz/>>

- *neprozrazovat na internetu osobní informace, do formulářů a dotazníků vyžadovaných pro registraci nějakého produktu či v komunitě klidně zadávat smyšlená jména a adresy (např. Jana Nováková)*
- *neprozrazovat, nepsat nikam svůj email, či pro privátní komunikaci založit speciální mailovou schránku, kterou nikdy nepublikovat*
- *je potřeba mít na paměti, že COKOLIV (foto, nahrávka, příběh) umístíte na internet, může být útočníkem vyhledáno, ukradeno, zneužito, zesměšněno. Chraňte své soukromí!*
- *Nesdělovat **nikomu** hesla od svého profilu na Internetu, mailu, ICQ a podobně.*
- *Nesdělovat nikomu, koho dobře neznáš, osobní informace o své osobě, či blízkých.³⁶*

Pokud se dítě s kyberšikanou setká, důležitou roli hraje rodina. Nejprve než se dítě setká s virtuálním světem, měli by rodiče svému dítěti předat pár rad pro bezpečné užívání internetu a mobilního telefonu. Nejlépe by s ním měli začít při jeho prvním kontaktu s informačními a komunikačními technologiemi. Vysvětlit mu, úměrně jeho věku, co, kde a jak funguje a následně mu vysvětlit, že internet není jen bezpečné místo a proč je třeba být opatrný. Pokud jsme totiž dobře informovaní, tak se problém, který vznikne dá mnohem lépe řešit. A problém, který má dítě, se týká i rodičů.

Pár rad rodičům podává server Slunečnice.cz. *Doporučuje se dohodnout s potomkem na určitém časovém omezení jeho surfování. Výběr pravdivých informací rodiče učí zpravidla doporučováním nebo odmítáním konkrétních webů – nebývá v tom obtíž.*

Hlavní zásady

- *nainstalovat vhodný software*
- *určit dítěti pevný systém pravidel*
- *nejdůležitější pravidlo: nedávat osobní informace a nechodit na schůzky*

³⁶ Internetový portál Safer internet. [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.saferinternet.cz/uvodni-strana/614-3>>

- *poučit dítě o rizicích internetu*
- *mluvit s dítětem o internetu*
- *přizpůsobit se při tom všem jeho věku i jeho individualitě*

Komiks

*Vhodným způsobem k seznámení dětí se zásadami bezpečnosti na internetu může být obrázkový komiks s oblíbenými hrdiny Bubíkem, Kulíkem a Dulíkem.*³⁷

Dále se zaměřím na možnosti prevence škol v boji proti kyberšikaně. Následující možnosti uvádí internetové stránky projektu E-Bezpečí.cz.³⁸

- **Snažte se pochopit podstatu kyberšikany a mluvte o ní.**

Je důležité, aby si byl každý vědom tohoto nebezpečí, a aby byl obeznámen s tím, jak se lidí od ostatních forem šikany. Škola by měla jasně definovat, co je možné zahrnout pod termín kyberšikana. Žáci i rodiče by měli být poučeni o odpovědnosti související s používáním ICT (informační komunikační technologie) i o sankcích za jejich zneužívání.

Měli by vědět, že jim škola může pomoci i v případě, že se kyberšikana objeví mimo školu.

- **Aktualizujte existující postupy a praktiky týkající se patologického chování.**

Škola by měla projít Vnitřní řád (Školní řád) a případně ho poupravit. Zejména předpisy týkající se počítačových učeben. S těmito předpisy by měli být seznámeni i rodiče.

Uschovávejte pokud možno kvalitní nahrávky jakýchkoliv případů týkajících se kyberšikany. Kontrolujte, k jakým účelům žáci ve škole používají internet. Škola by měla podniknout všechny kroky proto, aby její vybavení a systémy nemohli zneužívat původci kyberšikany.

³⁷ Slunečnice[online].Dostupný z WWW:<http://www.slunecnice.cz/special/bezpecnost-deti/>>

³⁸ Internetový portál E-Bezpečí. [online].Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/29/39/lang,czech/>>

- **Usnadněte postiženým postup, jak nahlásit kyberšikanu.**

Nahlášení jakékoliv formy šikany může být pro oběť i pro přihlížející velmi těžké. Seznamte proto žáky s různými způsoby, jak a komu ve škole oznámit, že ví o existenci případů kyberšikany. Takové informace mohou sdělit např. výchovnému poradci, třídnímu učiteli, vrstevníkům, komisi studentské rady, anonymně do schránky důvěry apod.

- **Podporujte pozitivní využívání technologií.**

Informační komunikační technologie jsou úspěšně využívány k podpoře poutavého a efektivního učení. Učení je s jejich pomocí flexibilnější, kreativnější a dostupnější.

Je proto důležité vysvětlit žákům bezpečné způsoby, jak technologie používat. Naučte je tyto technologie používat tak, aby vedly k podpoře sebeúcty, průbojnosti a budování přátelství. Podporujte a povídejte si o etiketě na internetu, e-bezpečí a počítačové gramotnosti.

Ukažte žákům, že učitelé rozumí technologiím, které žáci používají, anebo žáky připravte na to, aby je to naučili!

- **Hodnot'te vliv prevence a její účinnost v boji proti kyberšikaně.**

K tomu, abychom ověřili, zda jsou postupy proti šikaně efektivní a aktuální, jsou nezbytné pravidelné kontroly. Zvažte provádění každoročního průzkumu zkušeností žáků se šikanou, včetně kyberšikany, i průzkumu spokojenosti rodičů. Všechny zainteresované seznamujte s pokroky, kterých bylo dosaženo. Nenechte problém kyberšikany utichnout, opakovaně se k němu vracujte.

1.2.8 Co dělat, když už ke kyberšikaně dojde

Především naučte své dítě důvěře k vám. Dítě musí vědět, že dojde-li k čemukoliv, může vám důvěřovat a obrátit se na vás s radou, prosbou o pomoc a pod. Nenechávejte celé záležitosti volný průběh. Ihned se informujte u níže uvedených institucí. Také je dobré vědět, že škola má povinnost dítě chránit, takže se dítě může obrátit i tam. Vždy archivujte důkazy šikany. Nejlépe všechny důkazy zaznamenejte, v žádném případě nemažte zprávy, které vám nebo vašemu dítěti útočník zaslal.

Ne vždy je ale lehké uchovat zprávu, např. v chatovací místnosti či na chatu na sociálních sítích. Velice dobré je tedy znát tzv. Print Screen. Je to zachycení obrazovky, vlastně takové „vyfocení“. Lze to udělat stisknutím kláves Shift + Prt Sc, tu naleznete většinou poblíž tlačítka Delete.

1.2.9 Kam se obrátit o pomoc

V prvé řadě se kdykoliv můžete obrátit na Policii ČR na telefonním čísle 158. Již jsem ji ve své práci zmiňovala, řeší i takové nebezpečné jevy jako je kyberšikana.

Důležitým pomocníkem mohou být i pedagogicko-psychologické poradny. Pomáhají dětem a dospívajícím s mnoha různými problémy. Např. mohou to být různé speciální poruchy učení, pomohou s volbou povolání apod.

Dalšími institucemi, které poskytují bezplatnou pomoc, jsou Linky důvěry. Je možné jim zavolat a pokud si volající přeje, může je i osobně navštívit. Všichni pracovníci jsou velice dobře informováni o možnostech pomoci. V ČR je již přes 40 linek důvěry. Telefonická pomoc je poskytována zcela zdarma, dokonce se dá volat i bez telefonního poplatku.³⁹ Jednotlivá pracoviště linek důvěry jsou řazena dle klíčových hesel, pro usnadnění hledání v obtížné životní události.

*O tom, že internet může být pro děti problémem, svědčí i statistické údaje **Linky bezpečí**. Linka bezpečí (116 111) je nejznámější česká linka důvěry pro děti a dospívající do 18 let, kteří mohou využívat její služby krizové intervence po telefonu, její e-mailovou poradnu (pomoc@linkabezpeci.cz) a chat (chat.linkabezpeci.cz). Podle jejích údajů, co se týče specificky tématu internet, v roce 2008 volalo 68 dětí, z toho 57 děvčat a 11 kluků. Nejčastějšími důvody byly: obtěžování cizí osobou (16), lákání na schůzku (13), šikana, zneužívání a kriminalita (každé 4x) a dětská pornografie (1x). V rámci chatu proběhly za rok 2008 tři kontakty týkající se přímo potíží na internetu, v rámci e-mailové poradny Linky bezpečí 28 kontaktů. Jeden kontakt na téma internet byl zaznamenán na rodičovské lince (840 111 234).*

Chcete-li podat zprávu o materiálech, na které jste na internetu narazili a které podle vašeho názoru porušují zákon, kontaktujte horkou linku: www.horkalinka.cz.

³⁹ NEŠPOR, Karel. PERNICOVÁ, Hana. CSÉMY, Ladislav. Jak zůstat fit a předejít závislostem. 1999. s. 99

Webové stránky www.bezpecne-online.cz jsou národní webové stránky projektu Saferinternet.cz zaměřené na rozšiřování povědomí o bezpečnosti na internetu a šíření informací o nebezpečných praktikách, zejména pokud se jedná o kybernetickou šikanu, phishing (podvodná technika používaná na internetu k získávání citlivých údajů), krádeže identity a podobně.

Linka bezpečí provozuje v rámci národního projektu Saferinternet.cz asistenční linku www.internethelpline.cz nebo www.pomoconline.cz také, která poradí v případě, že se mladí uživatelé internetu dostanou do nesnází.⁴⁰

40 Internerový portál Ruce. [online]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/595-kybersikana>>

II Praktická část

2.1 Výzkumný projekt

Celospolečenský problém zvaný kybernetická šikana bohužel nelze odstranit nebo ho pozastavit. Tomu nepomáhá ani fakt, že každým rokem různí vývojáři informačních technologií přinášejí do světa mnoho novinek, které mají usnadnit komunikaci a život, ale bohužel mohou i mnoho životů zkomplikovat. Dle závěru výzkumného šetření, prováděného u českých dětí v roce 2009, realizovaného výzkumným týmem projektu E-Bezpečí a Centra PRVOK PdF UP (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace) vyplývá, že **téměř polovina českých dětí je vystavena některé z forem kyberšikany (46,8 %)**. Cílem výzkumu bude zjištění aktuálních výsledků v této oblasti.

2.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Při vlastním výzkumu jsme se zaměřili na druhý stupeň základní školy v plzeňském kraji. Výzkum byl proveden na základních školách ve Stříbře, konkrétně ZŠ Gagarinova a ZŠ Mánesova, v sedmých až devátých třídách.

Pro získání dat byla použita metoda dotazníkového šetření (dotazník viz příloha č.1.). Daná forma sběru informací byla zvolena pro její možnosti anonymity a snadného získání velkého množství informací, které se dají lehce vyhodnotit. Uvědomuji si, že tato metoda přináší i jistá úskalí, například špatné pochopení otázek. Avšak tomu se dá předejít přítomností u vlastního vyplňování dotazníků. Jakoukoliv nejasnost mohli respondenti konzultovat přímo se mnou.

2.2 Vymezené cíle výzkumu a předpoklady

Obecným cílem výzkumu je rozkrýt téma problematiky kyberšikany a zmapovat problematiku internetu v souvislosti s žáky na druhém stupni základní školy.

Specifickými cíli jsou následující úkoly:

1. Zjistit oblast a možnosti užívání internetu žáky druhého stupně základní školy.
2. Provéřit, do jaké míry si žáci druhého stupně základní školy uvědomují možná rizika na internetu.
3. Zmapovat, do jaké míry znají prevenci a zda jsou schopni vybrat, pojmenovat konkrétní postupy, které jim zaručí bezpečnější užívání internetu.

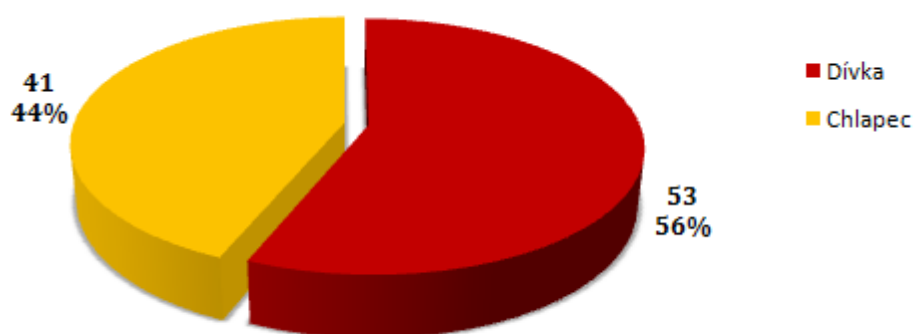
Předpoklady:

- 1) Lze předpokládat, že většina respondentů již má doma zavedený internet.
- 2) Lze předpokládat, že většina dětí uvede, že je rodiče při užívání internetu nekontrolují.
- 3) Lze předpokládat, že pokud se děti stanou oběti útoku na internetu či oběti kyberšikany, obrátí se nejčastěji na svého kamaráda.
- 4) Lze předpokládat, že většina respondentů bude schopna uvést odpovídající zásady bezpečného užívání internetu.

2.3 Vyhodnocení výsledků sběru dat

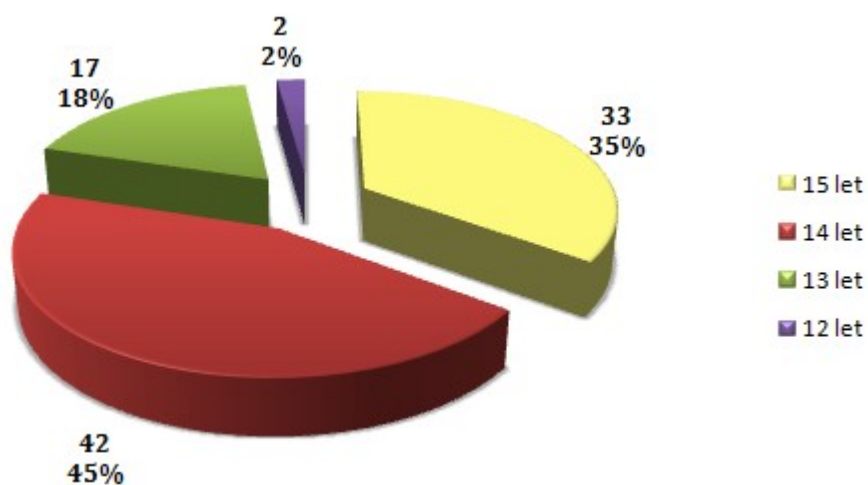
Věk respondentů se pohyboval od 12 do 15 let. Celkový počet vyplněných dotazníků byl 94. Návratnost činila 100%. Dotazníky byly předkládány prostřednictvím vyučujících učitelek. Reakce žáků na dotazníky byla pozitivní a nesečkala jsem se s žádnými problémy.

Graf č. 1: Rozdělení vzorku respondentů dle pohlaví

Z celkového počtu respondentů (94 žáků) se šetření zúčastnilo 53 dívek, tedy 56% a 41 chlapců, tedy 44%.

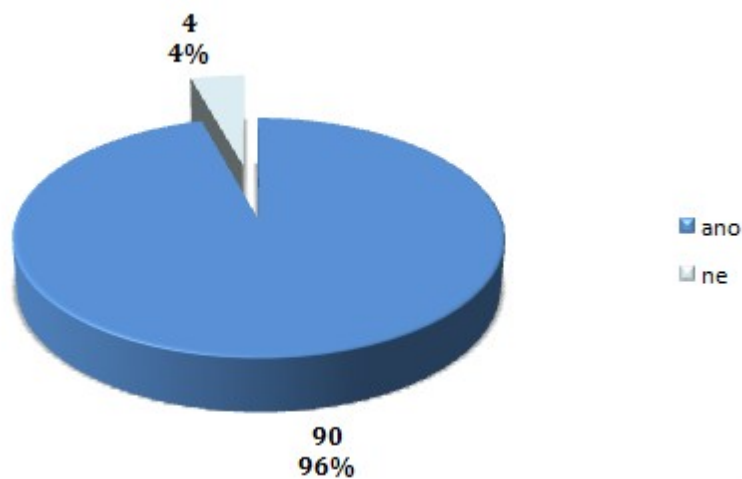
Graf č. 2: Rozdělení vzorku respondentů dle věku

Věková hranice respondentů se pohybovala od 12 let do 15 let. První skupinu 12 let činili pouze 2 respondenti (2%). Věkovou kategorií 13 let tvořilo 17 respondentů (18%). Největším zastoupením byli žáci ve věku 14 let, 42 respondentů (45%). Věkové zastoupení 15 let, tvořilo 33 respondentů (35%).

Otázka č. 2: Máš doma přístup k internetu?

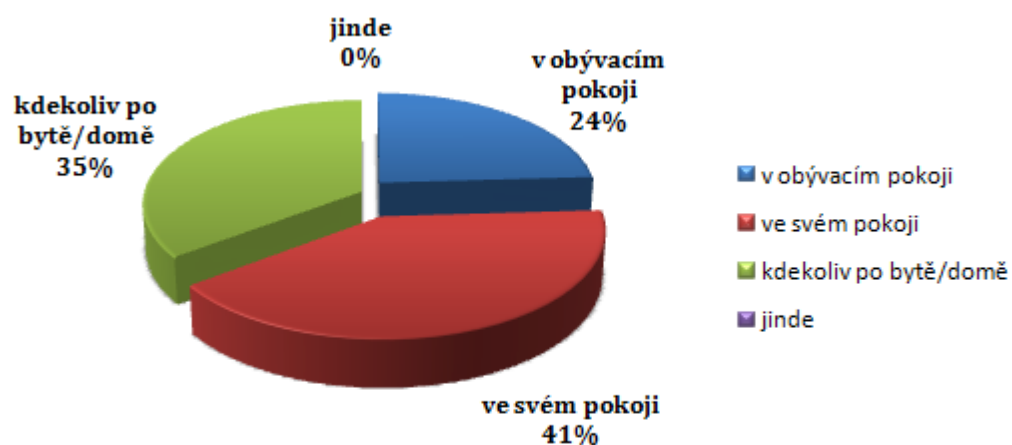
Graf č.3: Možnost přístupu na internet doma

Otázka č. 2 zjišťovala, zda mají žáci doma přístup k internetu. V 90 případech (96%) respondenti uvedli, že doma mají přístup k internetu. Pouhá 4% (4 respondenti) doma nemají možnost připojení se k internetu.

Otázka č. 3: Kde máš možnost využívat doma internet?

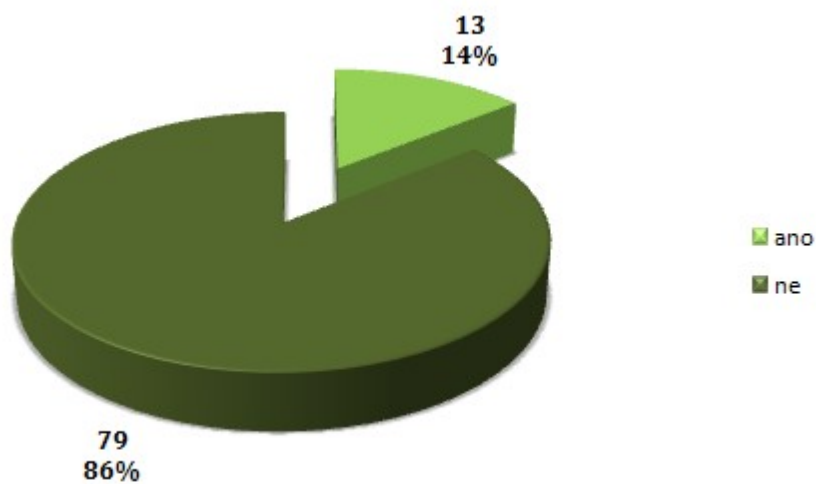
Graf 4: Kde mají žáci možnost připojení doma

Otázka č. 3 souvisela s předcházející otázkou č. 2. Tato otázka měla za úkol zjistit, kde doma mají možnost internet využívat. Dotazovaní mohli vybrat více než jednu možnost. Celkem bylo 108 odpovědí. Nejvíce žáci využívají internet ve svém pokoji 44 respondentů (49%). Kdekoliv po bytě či domě uvedlo 38 dotazovaných (42%). V obývacím pokoji má možnost se připojit 26 žáků (29%). Nikdo neuvedl jinou možnost připojení.

Otázka č. 4: Kontrolují tě rodiče při používání internetu? Např. které stránky navštěvuješ?

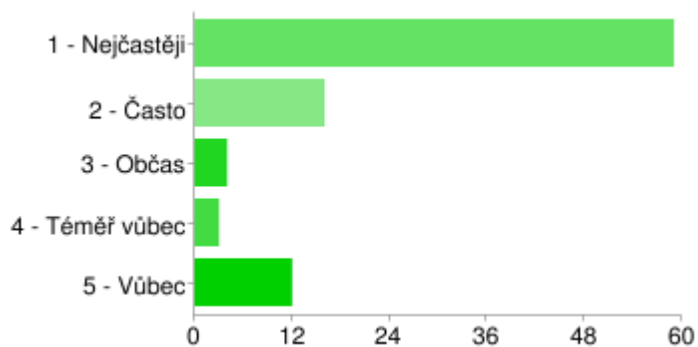
Graf č. 5: Kontrola rodičů

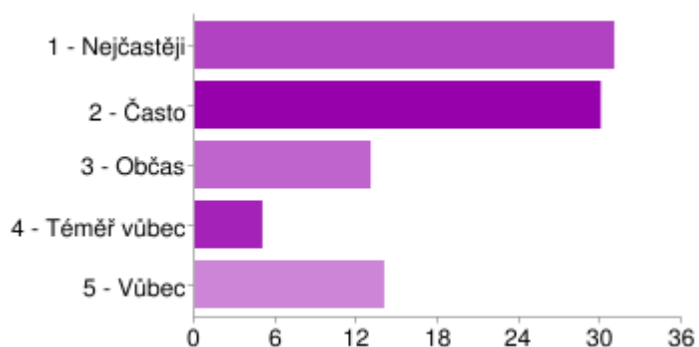
Otázka č. 4 zjišťovala, zda se žáci domnívají, že jsou při své činnosti na internetu kontrolováni rodiči. Většina respondentů - 79 (84%) - si myslí, že je rodiče nekontrolují. Pouze 13 respondentů (14%) uvedlo, že je rodiče kontrolují.

Otázka č. 5: K čemu nejčastěji internet využíváš? (Označ následovně k možnosti A - C, jak se blíží pravdě podle této stupnice: 1 nejčastěji, 2 často, 3 občas (1x za měsíc), 4 téměř vůbec, 5 vůbec).

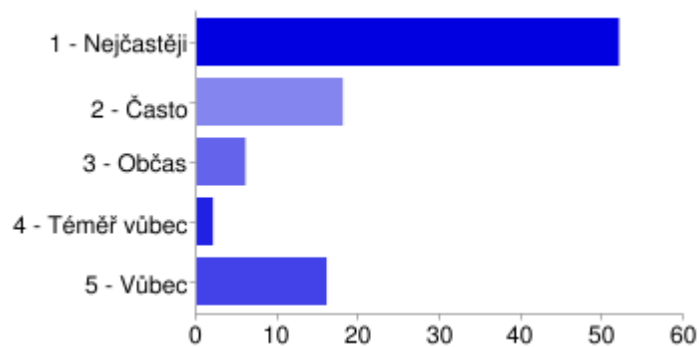
Graf č. 6: Využití internetu – sociální sítě

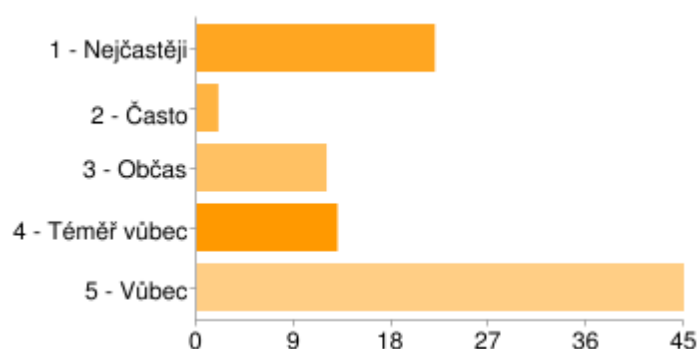
Graf č. 7: Využití internetu – hledání informací

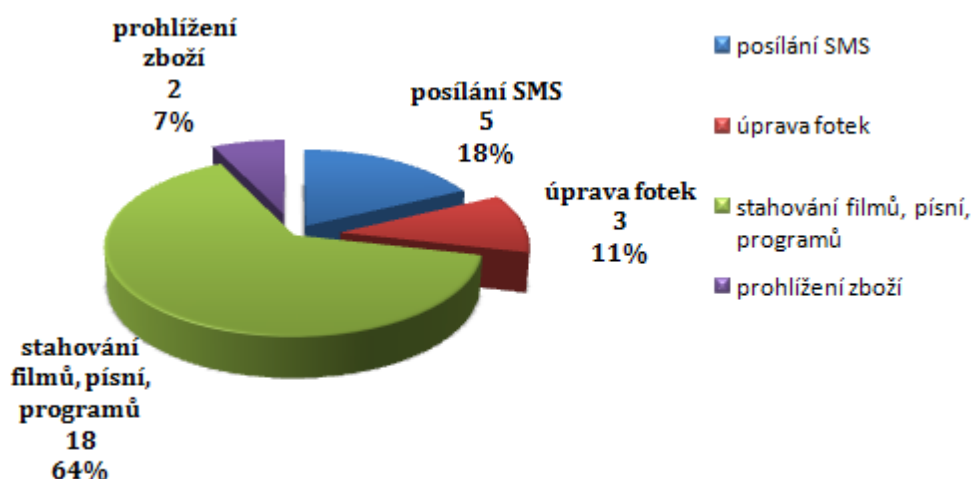
Graf č. 8: Využití internetu – chatovací místnosti (komunikace s kamarády)

Graf č. 9: Využití internetu – hraní her online

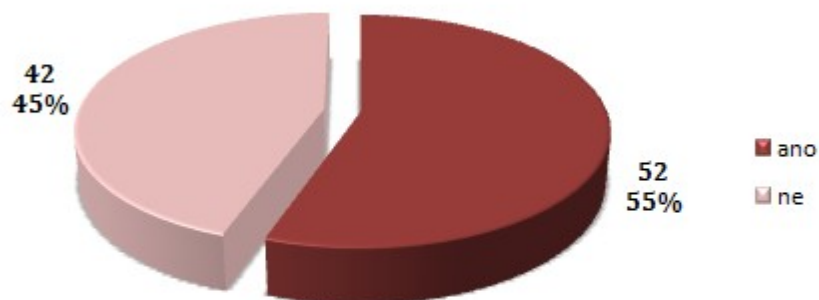
Graf č. 10: Využití internetu – jiná možnost

Dotazovaní u otázky č. 5 uváděli, k čemu nejčastěji internet využívají. Dle stupnice od 1 do 5 měli zhodnotit četnost využití u možností A – C. U možnosti D mohli uvést jinou variantu. V jiných možnostech byla nejčetnější odpověď stahování filmů, písniček či programů. Největší zastoupení představovala možnost využívání sociální sítě. Zde vidíme až 59 odpovědí (63%), že ji žáci využívají nejčastěji. Naopak nejméně časté z možností je pro žáky hraní her online, možnost *vůbec nevyužívám* uvedlo 45 dotazovaných (48%).

Otázka č. 6: Myslíš, že ti na internetu hrozí nějaké nebezpečí?

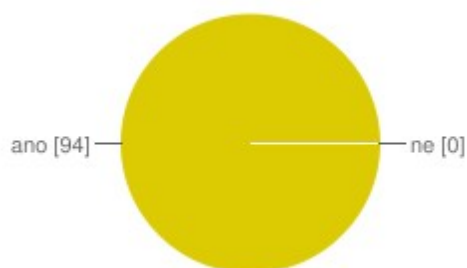
Graf č. 11: Vnímání nebezpečí na internetu

Tento graf znázorňuje, zda si jsou žáci vědomi nebezpečí na internetu. V 52 případech (55%) žáci na internetu vnímají určité nebezpečí, avšak v 42 případech (45%) byla odpověď negativní.

Otázka č. 7: Vlastníš mobilní telefon?

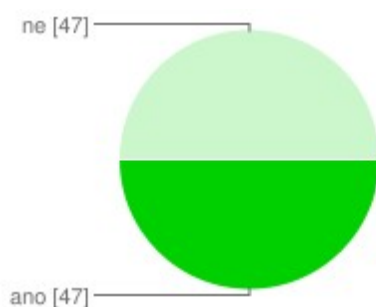
Graf č. 12: Vlastníci mobilního telefonu

Vlastníci mobilního telefonu jsou všichni dotazovaní. Tedy 100% = 94 odpovědí. Žádný student nevedl, že nemá mobilní telefon. Graf je tedy pouze pro úplnou představu. Stejně tak i graf následující.

Otázka č. 8: Připojuješ se pomocí mobilního telefonu na internet?

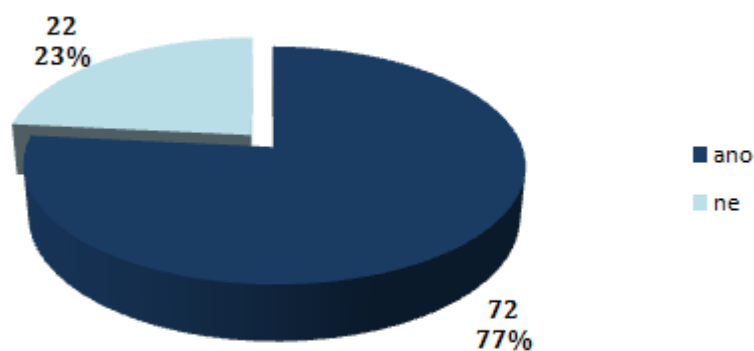
Graf č. 13: Využití internetu přes mobilní telefon

U otázky č. 8 můžeme vypočítat, že výsledek je přesně 50% u obou odpovědí, 47 odpovědí pro ano, 47 pro ne.

Otázka č. 9: Víš, co znamená pojem kyberšikana?

Graf č. 14: Kyberšikana – znalost pojmu

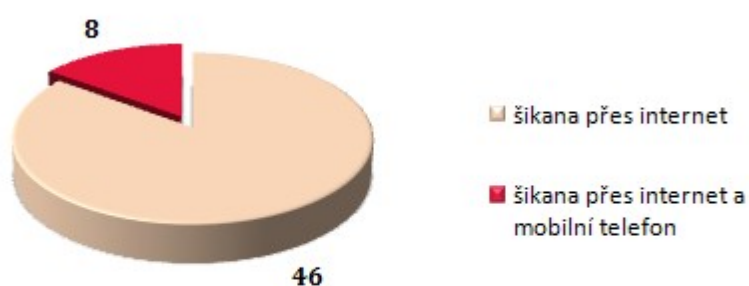
Tento graf znázorňuje, zda si žáci myslí, že znají pojem kyberšikana. Valná většina ,72 odpovědí (77%), udává, že respondenti vědí, co je kyberšikana, 22 žáků (23%) nezná tento pojem.

Otázka č. 10: Pokus se prosím stručně definovat tento pojem

V otázce č. 10 jsem zjišťovala, jak umí žáci kyberšikanu definovat. Zde mohli respondenti libovolně napsat svou odpověď. Celkem odpovědělo 66 respondentů. Z odpovědí jsem vyhodnotila 2 špatné definice. Poukázala bych na propojení otázek č.9 a č.10. Podíváme-li se na vyhodnocení, 72 dotazovaných (77%) uvedlo, že pojem kyberšikana zná, avšak pouze 64 respondentů dokázalo tento pojem správně definovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o otevřenou otázku, rozhodla jsem se ji nezpracovat kvantitativní metodou jako celek. Pět nejčastějších odpovědí podle četnosti výskytu uvádím níže:

- „šikana přes internet“
- „šikana přes internet a mobilní telefon“
- „někdo někoho natáčí a dá ho na internet“
- „posílání sprostých zpráv“
- „někdo zveřejňuje mé osobní informace, fotografie apod.“

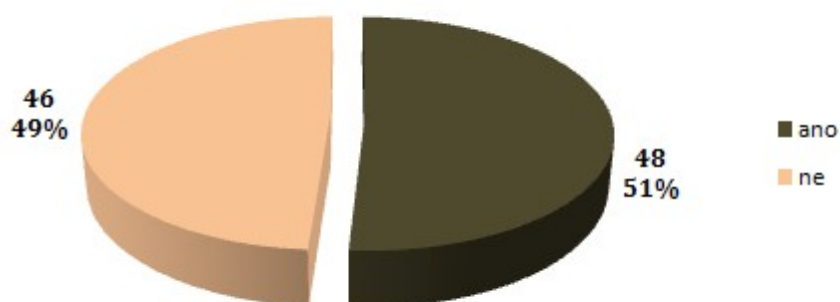
Graf č. 15: Definice pojmu

Definice typu šikana přes internet a definici šikana přes internet a mobilní telefon jsem záměrně rozdělila. Dohromady bylo těchto a podobných definic 54. Odpovědí *šikana přes internet* se objevilo 46 (70% ze všech odpovědí), z toho pouze 8 žáků (12% ze všech odpovědí) uvedlo i mobilní telefon.

Otázka č. 11: Setkal/a jsi se někdy s tím, že by tobě nebo nějakému kamarádovi nebo spolužákovi chodily ošklivé zprávy (zesměšňující, výhružné, urážlivé, sprosté, pomlouvачné apod.)?

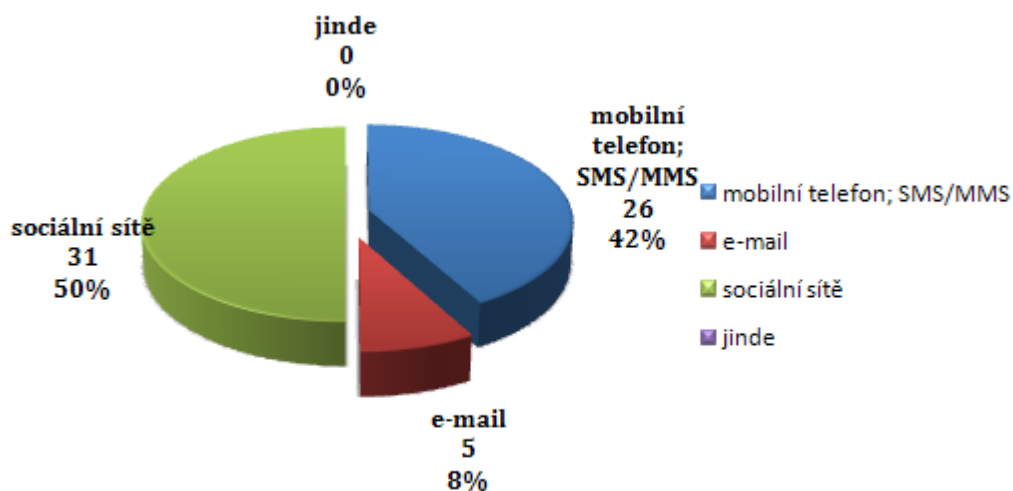
Graf č. 16: Reálná zkušenost s kyberšikanou

48 žáků (51%) se někdy setkali s tím, že by jemu nebo jeho spolužákovi či kamarádovi chodily ošklivé zprávy, 46 respondentů (49%) uvedlo, že se s něčím podobným neseťkali.

Otázka č. 12: Pokud ano, jakou formou?

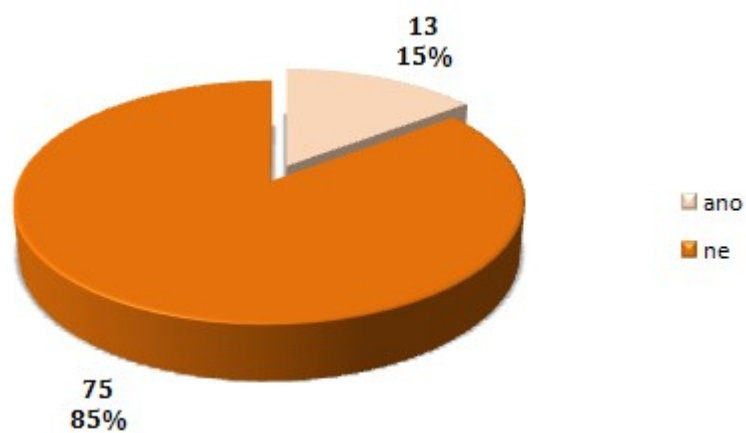
Graf č. 17: Prostředek výskytu kyberšikany

V případě, že se žáci setkali s tím, že by jim osobně nebo jejich kamarádovi nebo spolužákovi chodily ošklivé zprávy, navazovala otázka č. 12. Uvádala možnosti, ze kterých respondenti vybírali, jakou formou tyto zprávy chodily. Měli možnost vybrat více než jedno zaškrtnuté políčko, odpovědí bylo celkem 62. Nejčastější útok byl ze sociálních sítí - 31 respondentů (63%), druhým nejčastějším prostředkem byl telefon, tedy posílání zpráv pomocí SMS/MMS - 26 respondentů (53%). E-mail byl vybrán pouze v 5 případech (10%). Jiný způsob nevedl nikdo.

Otázka č. 13: Stalo se to přímo tobě?

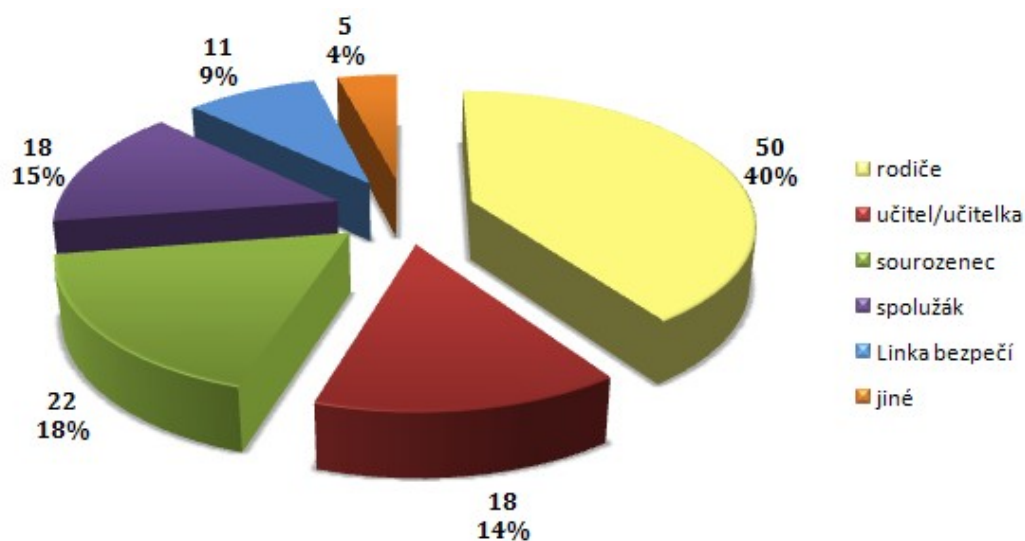
Graf č. 18: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Další navazující otázkou byla otázka č. 13. Graf znázorňuje 13 respondentů (15%), kteří uvedli, že se jim to stalo osobně. 75 žáků (85%) nedostávalo osobně žádné ošklivé zprávy.

Otázka č. 14: V případě, že ti začne někdo opakovaně vyhrožovat, zesměšňovat tě, urážet tě apod. na koho se obrátíš, aby ti pomohl?

Graf č. 19: Na koho by se obrátili v případě kybernetického útoku

V otázce č. 14 mohli dotazovaní zvolit více možností. Celkem jsem shromáždila 124 odpovědí. V grafu je velmi zřetelná nejčastější odpověď respondentů na tuto otázku, 50 dotazovaných (63%) by se obrátilo v případě kyberšikany na své rodiče, 22 dotazovaných (28%) by se svěřilo svému sourozenci, učitelce či učiteli by se svěřilo 18 respondentů (23%). O pomoc by volalo na Linku bezpečí 11 žáků (14%). Jiných odpovědí bylo 5 (6%) a tam se objevila policie, nejlepší kamarád a odpověď na nikoho.

Otázka č. 15: Navrhni 3 pravidla, která považuješ za vhodná, aby pro tebe byl internet bezpečnější.

Otázka č.15 od respondentů zjišťovala, jaká pravidla považují za vhodná, aby pro ně byl internet bezpečnější a co nejvíce se tak vyvarovali možné kyberšikaně. Celkem bylo 89 odpovědí. Vzhledem k podobnosti odpovědí jsem je kategorizovala pouze do následujících pěti nejčastějších odpovědí:

„nezveřejňovat své fotografie“

„neposkytovat soukromé údaje“ - respondenti uváděli nejčastěji bydliště a telefonní číslo

„neříkat nikomu své heslo“

„neříkat, co, kdy a kde dělám“

„nepřipojovat se k internetu tam, kde to neznám“

2.4. Zhodnocení praktické části

Realizovaný výzkum rozkryl zkušenosti a názory žáků na druhém stupni základní školy. Výsledky byly shromážděny od 94 respondentů. Výzkum se uskutečnil v Plzeňském kraji, konkrétně byl proveden na základních školách ve Stříbře, ZŠ Gagarinova a ZŠ Mánesova. Věk respondentů se pohyboval od 12 let do 15 let. Dotazník vytvořený pro toto šetření obsahoval 15 otázek. Toto množství bylo zvoleno vzhledem k věku respondentů, tedy aby pro ně nebyl dotazník příliš dlouhý a snažili se tak odpovědět na vše.

V úvodní části dotazníku byly umístěny identifikační otázky. Počet dívek (56%) a počet chlapců (44%) byl poměrně vyrovnaný. Největší věkové zastoupení žáků bylo ve věku 14 let (45%). Nejméně žáků bylo ve věkové hranici 12 let (2%). Následující otázka měla potvrdit či vyvrátit první předpoklad. Otázka zjišťovala, zda mají žáci doma přístup k internetu. Potvrdilo se, že 96% respondentů má možnost připojení se k internetu doma. Tento předpoklad byl tedy potvrzen. Otázku jsem dále rozvedla, abych zjistila konkrétní možnosti žáků pro připojení na internet. V 49% mají žáci internet přímo ve svém pokoji. Otázka č. 4. měla vyvrátit či potvrdit druhý předpoklad, zde jsem zjišťovala, zda se žáci domnívají, že jsou při své činnosti na internetu kontrolováni rodiči. Většina respondentů (84%) si myslí, že je rodiče při práci s internetem nekontrolují. Tento předpoklad byl také potvrzen. Otázkou zůstává, zda je to pouze domněnka žáků a rodiče je skutečně nekontrolují, či zda o tom pouze respondenti nevědí. Dotazovaní nejčastěji na internetu navštěvují sociální sítě, tuto možnost uvedlo 63% respondentů ale pouze 55% respondentů si uvědomuje hrozící nebezpečí na internetu. Otázky č. 7 a č. 8 měly za úkol zjistit, zda respondenti vlastní mobilní telefon a zda využívají připojení na internet. Všichni respondenti již mobilní telefon vlastní, připojení na internet využívá 50% vlastníků mobilního telefonu. 72 dotazovaných uvádí, že vědí, co je kyberšikana. Otázkou č. 9 jsem zjišťovala, jak dobře tento pojem znají. Tato otázka byla otevřená. Respondenti měli stručně definovat tento pojem, to se podařilo 64 respondentům. Otázky č. 11, č. 12 a č. 13 zjišťovaly reálnou zkušenost s kyberšikanou, 51% respondentů se setkalo s tím, že jemu nebo jeho spolužákovi či kamarádovi chodily ošklivé zprávy. Nejčastěji se tento útok udál přes

sociální sítě, v 63%, 85% dotazovaných uvedlo, že se to nestalo přímo jim. Otázka č. 14 měla vyvrátit či potvrdit předpoklad č. 3, který zněl: Lze předpokládat, že pokud se děti stanou obětí kyberšikan, obrátí se nejčastěji na svého kamaráda. Předpoklad nebyl potvrzen, žáci by se v 63% obrátili na své rodiče. Poslední otázka se zaměřila na pravidla, která žáci považují za vhodná, aby se pro ně internet stal bezpečnější. Tato otázka měla potvrdit, či vyvrátit předpoklad č. 4. Odpovědi jsem kategorizovala do pěti nejčastějších odpovědí. Žáci se domnívají, že by neměli zveřejňovat své fotografie, neposkytovat soukromé údaje, neříkat své heslo, neříkat co, kdy a kde dělají a nepřipojovat se k internetu tam, kde to neznají. Předpoklad se potvrdil.

Za vlastní cíl si práce kladla zjistit oblast a možnost užívání internetu žáky druhého stupně základní školy, především zmapovat, do jaké míry si žáci uvědomují možná rizika a zda jsou schopni pojmenovat konkrétní postupy, které jim zajistí bezpečnější užívání internetu.

Výsledky bakalářské práce mohou použít základní školy v boji proti kyberšikaně. Dle mého názoru by měli mít učitele a ředitelé škol přehled o postojích, které žáci ke kyberšikaně zauímají. Práce je psaná tak, aby byla vhodná i konkrétně pro žáky, kteří jsou kyberšikaně vystavěni a neví si rady.

3. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo rozkrýt téma problematiky kyberšikany a zmapovat problematiku internetu v souvislosti s žáky na druhém stupni základní školy. Cílem bylo tedy jednak upozornit na tuto problematiku a případně podat užitečné informace. Konkrétně si práce kladla za vlastní cíl zjistit oblast a možnost užívání internetu žáky druhého stupně základní školy. Druhým cílem bylo zmapování, do jaké míry si žáci uvědomují možná rizika na internetu. Posledním cílem bylo stanovení, do jaké míry znají žáci prevenci a zda jsou schopni pojmenovat konkrétní postupy, které jim zajistí bezpečnější užívání internetu. Cíle práce splnila.

Předpoklad č. 1 zněl: Lze předpokládat, že většina domácností již má doma zavedený internet. Tento předpoklad byl potvrzen. Předpoklad č. 2 byl následující: Lze předpokládat, že většina dětí tvrdí, že je rodiče nekontrolují při užívání internetu. Tento předpoklad byl rovněž potvrzen. Předpoklad č. 3 zněl: Lze předpokládat, že pokud se děti stanou obětí kyberšikany, obrátí se nejčastěji na svého kamaráda. Tento předpoklad byl vyvrácen, žáci mají největší důvěru ve své rodiče, a tak by se svěřili právě jim. Předpoklad č. 4 zněl: Lze předpokládat, že většina respondentů bude schopna uvést odpovídající zásady bezpečného užívání internetu. Tento předpoklad byl potvrzen.

Z výsledků vyšlo najevo, že žáci druhého stupně základní školy mají velké povědomí o kyberšikaně a o pravidlech, která jim mohou pomoci k bezpečnějšímu užívání internetu. Alarmující je fakt, že většina žáků uvedla, že se v jejich okolí kyberšikana udála. Je tedy na místě vnímat tento problém za celospolečenský a rozvíjet informovanost a možné způsoby prevence. Tato problematika je velmi rozsáhlá a proto se domnívám se, že by bylo vhodné dále se jí zabývat a z různých pohledů.

Na úplný závěr bych uvedla důvod výběru tématu mé bakalářské práce. Ke zvolení tématu mé bakalářské práce mě vedl především můj osobní zájem. Zajímalo mě toto téma a chtěla jsem se dozvědět současné informace. Bylo pro mě přínosem zjištění, jak žáci vnímají tuto problematiku a jak ke kyberšikaně přistupují. Neméně důležité pro mě bylo zjištění, že se postupně informovanost v této oblasti zlepšuje.

4. Seznam grafů

Graf č. 1: Rozdělení vzorku respondentů dle pohlaví

Graf č. 2: Rozdělení vzorku respondentů dle věku

Graf č. 3: Možnost připojení na internet doma

Graf č. 4: Kde mají žáci možnost připojení doma

Graf č. 5: Kontrola rodičů

Graf č. 6: Využití internetu – sociální sítě

Graf č. 7: Využití internetu – hledání informací

Graf č. 8: Využití internetu – chatovací místnosti (komunikace s kamarády)

Graf č. 9: Využití internetu – hraní her online

Graf č. 10: Využití internetu – jiná možnost

Graf č. 11: Vnímání nebezpečí na internetu

Graf č. 12: Vlastníci mobilního telefonu

Graf č. 13: Využití internetu přes mobilní telefon

Graf č. 14: Kyberšikana – znalost pojmu

Graf č. 15: Definice pojmu

Graf č. 16: Reálná zkušenost s kyberšikanou

Graf č. 17: Prostředek výskytu kyberšikany

Graf č. 18: Osobní zkušenost s kyberšikanou

Graf č. 19: Na koho by se obrátili v případě kybernetického útoku

5. Seznam použité literatury a pramenů

1. BOURCET, S. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2006, 71 s. ISBN: 80-00-01552-8
2. FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně*. 1. Vyd. Praha: Ikar, 2009. 311 s. ISBN: 978-80-249-1176-2
3. HOLEČEK, V. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň : Pedagogické centrum, 1997. 51 s. ISBN: 80-7020-004-9
4. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. Vyd. Praha : Portál, 2001. 256 s. ISBN: 80-7178-513-X
5. KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. Vyd. Praha : Portál, 2011. 336 s. ISBN: 978-80-7367-871-5
6. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. Vyd. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN: 80-7178-123-1
7. NEŠPOR, K., PERNICOVÁ, H., CSÉMY, L. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. 1. Vyd. Praha : Portál, 1999. 112 s. ISBN: 80-7178-299-8
8. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost : současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. Vyd. Praha : Portál, 2000. 152 s. ISBN: 80-7178-432-X
9. *Plzeňský kraj*. Krajský úřad Plzeňského kraje. Ročník 9. Č. 5. Plzeň: NAVA. 2011. MK ČR E 14873
10. ŠMAHEL, D. *Dospívající v prostředí internetu: identita, vztahy a komunikace*. Brno, 2002. 115s.
11. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet : děti dospělými, dospělí dětmi* . Praha. Triton, 2003. 158 s. ISBN: 80-7254-360-1
12. TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. Vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN: 80-7178-503-2

6. Internetové zdroje

1. *Internetový zdroj: E-BEZPEČÍ*. [online]. 2012. [cit. 2. listopadu 2012]. Dostupný z WWW: < <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/247/20/lang.czech/>>
2. *Internetový zdroj Minimalizace šikany*. [online]. 2012. [cit. 2. listopadu 2012] Dostupný z WWW: < <http://www.minimalizacesikany.cz/>>
3. *Internetový zdroj Policie ČR*. [online]. 2012. [cit. 2. listopadu 2012] Dostupný z WWW: < <http://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>>
4. *Internetový zdroj Ruce*. [online]. 2012. [cit. 10. listopadu 2012] Dostupné z WWW: < <http://ruce.cz/clanky/595-kybersikana>>
5. *Internetový zdroj Saferinternet*. [online]. 2012. [cit. 2. listopadu 2012] Dostupný z WWW. < <http://www.saferinternet.cz/uvodni-strana/614-3>>
6. *Internetový zdroj Slunečnice* [online]. 2012. [cit. 5. února 2012] Dostupný z WWW: < <http://www.slunecnice.cz/special/bezpecnost-deti/>>

7. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 1: Dotazník

Milí žáci,

jsem studentka posledního ročníku vysoké školy a tento dotazník slouží jako informace k mé závěrečné práci. Je to vědecký výzkum, vytvořený proto, abych zjistila problematiku užívání internetu. Vaše možnosti a informovanost v oblasti kyberšikany.

Celý dotazník je anonymní, nikam se nemusíte podepisovat. Prosím vás tedy o pravdivé označení odpovědí na níže uvedené otázky. Označte vždy tu možnost, která se nejvíce blíží pravdě.

Velice vám děkuji za spolupráci a pomoc.

Kateřina Macáková

Můj věk.....

1. Jsem - dívka / chlapec. (Nehodící se škrtni)
2. Máš doma přístup k internetu? **Pokud zodpovíš NE, pokračuj prosím otázkou číslo 5.**
 - a) ano
 - b) ne
3. Kde máš možnost využívat doma internet? (můžeš označit více odpovědí)
 - a) v obývacím pokoji
 - b) ve svém pokoji
 - c) kdekoliv po bytě/domě
 - d) jinde (uved')
4. Kontrolují tě rodiče při používání internetu? Např. které stránky navštěvuješ?
 - a) ano
 - b) ne
5. K čemu nejčastěji internet využíváš? (Označ následovně k možnosti A - C, jak se blíží pravdě podle této stupnice: **1 nejčastěji, 2 často, 3 občas (1x za měsíc), 4 téměř vůbec, 5 vůbec**).
 - a) k hledání informací

- b) jsem na sociální síti
- b) chatovací místnosti (komunikuji s kamarády)
- c) hraji hry online
- d) jiné (uved').....

6. Myslíš, že ti na internetu hrozí nějaké nebezpečí?

- a) ano
- b) ne

7. Vlastníš mobilní telefon?

- a) ano
- b) ne

8. Připojuješ se pomocí mobilního telefonu na internet?

- a) ano
- b) ne

9. Víš, co znamená pojem kyberšikana?

- a) ano, vím
- b) ne, neznám tento pojem

10. Pokus se prosím stručně definovat tento pojem

.....

11. Setkal/a jsi se někdy s tím, že by tobě nebo nějakému kamarádovi nebo spolužákovi chodily ošklivé zprávy (zesměšňující, výhružné, urážlivé, sprosté, pomlouvачné apod.)?

- a) ano
- b) ne

12. Pokud ano, jakou formou? (můžeš označit více odpovědí)

- a) telefonem, tedy SMS/MMS
- b) e-mailem
- c) sociální síť (Facebook, Lidé.cz, Líbimseti.cz.....)
- d) jiný způsob (doplň)

13. Stalo se to přímo tobě?

a)ano

b)ne

14. V případě, že ti začne někdo opakovaně vyhrožovat, zesměšňovat tě, urážet tě apod. na koho se obrátíš, aby ti pomohl? (můžeš označit více odpovědí)

a) na rodiče

b) na učitele/učitelku

c) na svého sourozence

d) na spolužáka

e) zavolám na Linku bezpečí

e) na někoho jiného (uvěď)

15. Navrhni 3 pravidla, která považuješ za vhodná, aby pro tebe byl internet bezpečnější.

Děkuji za spolupráci a věnovaný čas.